

Diskursīvās komponentes savietojamība ar politisko politikas pētniecībā

Una Aleksandra Bērziņa

*Rīgas Stradiņa universitātes doktorantūra, Latvija
Rīgas Stradiņa universitāte, Konfūcija centrs, Latvija*

Ievads. Mūsdienu politikas zinātnes pētījumos arvien lielāku vietu ieņem diskursa analīzes izpētes metodes. Diskurss ir lingvistikai piederošs fenomens. Tāpēc diskursa analīzes metožu izmantošana politikas pētījumos vienmēr aktualizē jautājumu par valodnieciskā un politoloģiskā savietojamību.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Pētījumā, balstoties kvalitatīvajās metodēs, tiek skatīts politikas zinātnes teorijas jautājums, proti, kā valodas analīze iekļaujas politikas zinātnes disciplīnā, un ar kādu stratēģiju palīdzību lingvistiskie dati pārveidojami par politiskiem secinājumiem. Tiek skatīti diskursa analīzes teorētiku, tostarp Normana Ferklova (*Norman Fairclough*) un Tēna van Deika (*Teun A. van Dijk*), darbi.

Iztirzājums. Jēdziena 'diskurss' vispārējā nozīme ir runa, valodnieciskas darbības process, kuru no parastas runas atšķir dialogisms – sarunbiedra vai cita teksta klātesamība.

Pētījuma interešu lokā iekļauti četri pamatjautājumi:

- 1) pēc kādiem kritērijiem var noteikt, ka konkrētais diskurss ir politikas zinātnes objekts;
- 2) kā var pētīt politiku, koncentrējoties diskursa (valodas) pētniecībā;
- 3) kādu instrumentāriju var izmantot politikas zinātnieks diskursa analīzes gaitā;
- 4) kā valodas analīzes gūtos rezultātus var pārnest uz secinājumiem par politiku.

Atbildi uz šiem jautājumiem var gūt KDA un PDA teorētiku darbos.

1. Diskursa piederību politikas zinātnei nosaka politiskais konteksts, ar ko tiek izprasts diskursa funkcionēšanas politiskais lauks un to dalībnieku politiskā darbība. Jābūt arī atbilstošam diskursa saturam – "par politiku".
2. Atbildot uz 2. jautājumu, būtu vietā N. Ferklova idejas pieminēšana par sociālo (un politisko) diskursu kā parādību, kurā valodnieciskais un sociālais aspekts pastāv vienotā veselumā ar diskursīvās prakses jeb diskursa kārtības (*order of discourse*) starpniecību. Diskurss kā politikas zinātnes objekts, kaut ietērpts valodā un pētīts lingvistiskiem līdzekļiem, reprezentē nevis valodu, bet sociālo kontroli un varas īstenošanu. Līdz ar to jāpieņem, ka, pētot politiskā diskursa valodu, mēs vienlaicīgi pētām arī politiku.
3. Īstenojot diskursa pētījumu, politikas zinātnieks aizņemas instrumentus no valodpētniecības (fonoloģiju, grafiku, sintaksi, semantiku, retoriku), bet viņa uzdevums sniedz tālāk par lingvistiku, tādēļ, ka aiz lingvistikas datiem viņam tekstā jāatklāj specifiskas ar politiku saistītas struktūras un stratēģijas.
4. Valoda ne vien nosauc parādības, bet ir runātāja (rakstu teksta veidotāja) stratēģijas rezultāts, kas vērsts uz kāda noteikta mērķa sasniegšanu.

Atklājot lingvistiskās stratēģijas, pētnieks līdz ar to atklāj arī politiskās stratēģijas un var izteikt pieņēmumu par to, kādiem ārpuslingvistiskiem (politiskiem) mērķiem tās domātas. Zinot diskursīvās prakses politisko, sociālo, vēsturisko, kultūras kontekstu, var ar diezgan lielu precizitāti lingvistiskās analīzes rezultātā gūtos datus sasaistīt ar politisko procesu.

Secinājumi. Diskursa analīze, kura pēc būtības attiecināma uz valodniecību, sniedz iespēju apskatīt politisko procesu ar nosacījumu, ka pats diskurss ir politiski kontekstualizēts. KDA un PDA teorētiku izstrādātie argumenti un pētnieciskie instrumenti ļauj gandrīz pilnīgi pārvarēt plaisu starp valodpētniecību un politikas zinātne.